

แนวคิดของนักการศึกษาและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

รายละเอียดที่เกี่ยวข้องซึ่งจะกล่าวในบทนี้ จะเริ่มจาก ความหมายและความสำคัญของ หลักสูตร องค์ประกอบของหลักสูตร การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้และปัญหาการใช้หลักสูตร

ความหมายและความสำคัญของหลักสูตร

หลักสูตรเป็นหัวใจสำคัญของการศึกษา เพราะเป็นแนวทางในการจัดการศึกษาให้สำเร็จ ลุล่วงไปตามที่กำหนดไว้ มีผู้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้มากมาย เช่น สุมิตร คุณานุกร ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หมายถึงโครงการกรในการศึกษา เพื่อพัฒนาผู้เรียนใหม่มีความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะสอดคล้องกับความมุ่งหมายทางการศึกษาที่กำหนดไว้ สวัสดิ์ จงกล ได้ให้ความหมายของหลักสูตรไว้ว่า หลักสูตรหมายถึง ข้อกำหนดที่วางจุดหมายของการศึกษา แนวทางดำเนินงาน เนื้อหาสาระซึ่งผู้เรียนมีความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมสอดคล้องกับจุด มุ่งหมายของการศึกษา ส่วน ทาบา (Taba) กล่าวว่า หลักสูตร หมายถึง มวล ประสพการณ์ต่าง ๆ ที่โรงเรียนและครูสอนจัดขึ้น เพื่อให้เด็กเรียนมีการเปลี่ยนแปลงไปตาม

¹ สุมิตร คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชวนพิมพ์, 2518), หน้า 1.

² สวัสดิ์ จงกล, "ก่อนที่หลักสูตร พ.ศ. 2521 จะเข้าสู่ห้องเรียน," วารสาร สภาการศึกษาแห่งชาติ (กุมภาพันธ์-มีนาคม, 2521) : 20.

ลักษณะนี้ถึงจุดหมายได้¹

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ทางการศึกษาที่จัดขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้และพัฒนาการของเด็ก หรือหลักสูตรมีความหมายถึง เรื่องต่อไปนี้

1. เอกสารหลักสูตร
2. กระบวนการวิธีสอนของครู
3. กระบวนการเรียนของเด็ก
4. การจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน²

มีนักการศึกษาหลายท่านได้กล่าวเน้นถึงความสำคัญของหลักสูตรไว้หลายประการ เช่น ถนอม มากะจันทร์ กล่าวว่า เครื่องมือที่จะช่วยให้ครูปฏิบัติงานได้สัมฤทธิ์ผลตรงตามหลักการหรืออุดมคติทางการศึกษาคือ หลักสูตรของโรงเรียน ชำรง บัวศรี กล่าวว่า หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา ทั้งนี้เพราะหลักสูตร เป็นสิ่งที่ชี้ให้เห็นว่าโรงเรียนมีความมุ่งหมายในการให้การศึกษาแก่เด็กอย่างไร และสามารถให้ความรู้อบรม เสริมทักษะและทัศนคติในด้านใดบ้าง สิ่งต่าง ๆ ที่ประมวลไว้ในหลักสูตร เป็นเสมือนหนึ่งแนวทางที่ช่วยให้เราทราบได้ทันทีว่า การศึกษาที่จัดให้แก่เด็กนั้นหนักไปในทางใด มีผลคือต่อตัวเด็กและต่อสังคมมากน้อยเพียงใด⁴ ส่วน เซเลอร์

006755

¹ Hilda Taba, Curriculum Development: Theory and Practice, (New York: Harcourt, Brace and World, 1962), p. 12.

² กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, คู่มือการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, 2520), หน้า 1.

³ ถนอม มากะจันทร์, ทฤษฎีการศึกษาและการพัฒนาหลักสูตร (พระนคร: วัฒนาพานิช, 2514), หน้า 9.

⁴ ชำรง บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตร ภาค 1 (พระนคร: มงคลการพิมพ์, 2504), หน้า ก.

และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander) กล่าวว่า หลักสูตรเป็นเสมือนแผนภูมิการเกินทางและตารางที่ยืดหยุ่นได้ ในการดำเนินการศึกษา หลักสูตรจะถูกสร้างขึ้นโดยผู้เชี่ยวชาญทางด้านเนื้อหาวิชา การบริหารโรงเรียนและวิชาการต่าง ๆ ทางงานการศึกษาระดับชั้นต่าง ๆ รวมอยู่ด้วย

จากความคิดเห็นของนักการศึกษาเหล่านี้ แสดงให้เห็นว่า หลักสูตรเป็นสิ่งจำเป็นในการจัดการศึกษาเพราะ เป็นสิ่งที่แปลความมุ่งหมายของการศึกษาออกมาเพื่อให้นำไปปฏิบัติได้

องค์ประกอบของหลักสูตร

ในการพิจารณาหลักสูตร สำระสำคัญที่ควรกล่าวถึงคือ องค์ประกอบของหลักสูตร เพราะสามารถทำให้เห็นโครงสร้างของหลักสูตรทั้งระบบ ทาบ่า (Taba) มีความเห็นว่า หลักสูตรไม่ว่าจะออกแบบหรือมีรูปแบบอย่างไร การมีองค์ประกอบเป็นอย่างน้อยคือ

1. ความมุ่งหมาย (Objectives)
2. เนื้อหาวิชา (Content)
3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implementation)
4. การประเมินผล (Evaluation)

1. ความมุ่งหมาย (Objectives) ความมุ่งหมายเป็นวัตถุประสงค์ที่สำคัญในการดำเนินการจัดการศึกษา เพื่อให้ผู้เรียนมีคุณลักษณะและพฤติกรรมตามความมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ความมุ่งหมายทางการศึกษามีอยู่หลายระดับ เช่น ความมุ่งหมายระดับชาติ ความมุ่งหมายของหลักสูตร ความมุ่งหมายของหมวดวิชา ความมุ่งหมายของการสอนหรือความมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม ความมุ่งหมายของแต่ละระดับควรเพิ่มความสัมพันธ์สอดคล้องกันและสามารถนำไปปฏิบัติได้³

¹ Galen Saylor and William M. Alexander, Curriculum Planning for Modern School, (New York: Holt, Rinehart and Winston, 1966), p. 5.

² Taba, Curriculum Development: Theory and Practice, pp. 424-425.

³ สมิตร์ คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, หน้า 42-43.

ความสำคัญของความมุ่งหมาย ความมุ่งหมายทางการศึกษาโดยทั่วไปมีความสำคัญอยู่หลายประการ คือ

1. เป็นแนวทางในการจัดโปรแกรมการศึกษา
2. เป็นแนวทางในการกำหนดเนื้อหาวิชาและประสบการณ์
3. ช่วยให้ครูสอนทราบกระบวนการและเป้าหมายของการใช้หลักสูตร
4. ช่วยในการกำหนดความมุ่งหมายและการบริหารงานของโรงเรียน
5. ช่วยในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการประเมินผล¹

ความมุ่งหมายทางการศึกษาโดยทั่วไปแบ่งออกเป็น 3 ด้านคือ

1. Cognitive Domain มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความรู้ ความเข้าใจ ทักษะและความสามารถทางสติปัญญา
2. Affective Domain มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนา ความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ วัฒนธรรม คุณธรรม ค่านิยม
3. Psychomotor Domain มีความมุ่งหมายเพื่อพัฒนาทักษะ หรือความชำนาญในการใช้มือหรือส่วนต่าง ๆ ของร่างกาย²

การกำหนดความมุ่งหมายของหลักสูตร ควรให้แคบและเจาะจงลงไปในแต่ละระดับการศึกษา ให้เหมาะสมกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น และจะต้องสอดคล้องกับความมุ่งหมายระดับชาติ นอกจากนี้ ความมุ่งหมายจะต้องกล่าวไว้ชัดเจน เพื่อให้ผู้นำหลักสูตรไปใช้เข้าใจได้แจ่มแจ้ง ครบถ้วน และใช้เป็นแนวปฏิบัติได้ โดยเฉพาะความมุ่งหมายในระดับมหาวิทยาลัย ควรให้ชัดเจนมากที่สุด เพื่อว่าจะได้สามารถแปลความหมายออกมาในรูปของพฤติกรรมที่ต้องการได้ หลังจากที่มีการเรียนการสอน

¹ ช่างรบ บัวศรี, ทฤษฎีหลักสูตร ภาค 2 (พระนคร: มงคลการพิมพ์, 2504), หน้า 18.

² Benjamin S. Bloom, Taxonomy of Educational Objectives (New York: David McKay Company, 1967), pp. 6-8.

สิ่งนั้น ๆ แล้ว

2. เนื้อหาวิชา (Content) เนื้อหาวิชาเป็นส่วนสำคัญของหลักสูตร เพราะเป็นส่วนที่ตอบสนองความมุ่งหมายของหลักสูตรที่ตั้งเอาไว้ให้สัมฤทธิ์ผล ดังนั้นในการกำหนดเนื้อหาวิชาควรให้เหมาะสมกับระดับชั้นการศึกษา และจัดลำดับความยากง่ายให้มีความสัมพันธ์กันและไม่ซ้ำซ้อน

ทาบ (Taba) ได้เสนอเกณฑ์ในการเลือกเนื้อหาวิชาไว้ 6 ประการ คือ

1. เชื่อมต่อได้และเป็นแกนสารของความรู้ในแต่ละสาขาวิชา
2. สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงในสังคม
3. มีความสมดุลระหว่างความกว้างและความลึก
4. สอนความมุ่งหมายได้หลายประการ
5. สอดคล้องกับวุฒิภาวะในการเรียนรู้และประสบการณ์ของผู้เรียน²
6. สอดคล้องกับความต้องการและความสนใจของผู้เรียน

นอกจากนี้คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษาได้เสนอว่า เกณฑ์สำคัญในการจัดเนื้อหาในแต่ละระดับการศึกษา ควรคำนึงถึงความต้องการในชีวิตจริง และความพิสดารอันกว้างขวางของวิทยาการในโลกปัจจุบันเป็นเกณฑ์สำคัญด้วย³ ถ้าจัดเนื้อหาวิชาในหลักสูตรได้เหมาะสมดังกล่าว

¹ รัตนา ศิริพานิช, จุดมุ่งหมายเชิงพฤติกรรม (พระนคร: กรุงเทพมหานครพิมพ์, 2519), หน้า 25.

² Taba, Curriculum Development: Theory and Practice, pp. 267-289.

³ คณะกรรมการวางแผนพื้นฐานเพื่อปฏิรูปการศึกษา, การปฏิรูปการศึกษา (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2518), หน้า 15.

นี้แล้ว จะทำให้หลักสูตรมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3. การนำหลักสูตรไปใช้ (Curriculum Implimentation) โดยทั่วไป
การนำหลักสูตรไปใช้ อาจจัดได้เป็น 3 ขั้นตอนคือ

การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน ได้แก่ การตีความมุ่งหมายของหลักสูตรว่ามีความ
มุ่งหมายอะไร และมีความต้องการให้เกิดอะไรขึ้นในตัวผู้เรียน หลังจากได้ทำความเข้าใจในเรื่อง
ความมุ่งหมาย หลักการและโครงสร้างของหลักสูตรแล้ว ควรกำหนดรายละเอียดที่จะนำไปสอนให้
ผู้เรียนเกิดการเปลี่ยนแปลงตามความมุ่งหมายนั้น ๆ โดยทั่ว ๆ ไปการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน
ในรูปของวัสดุประกอบหลักสูตร ซึ่งจะช่วยขยายความในหลักสูตรให้กระจ่างยิ่งขึ้นและอาจนำไป
ทำรายการสอนหรือบันทึกการสอนได้ เมื่อกำหนดให้ชัดเจนลงไปว่าในชั่วโมงใดจะสอนเรื่องอะไร
ตอนไหน เป็นเวลาเท่าไร จะมีกิจกรรมอะไร เป็นต้น

การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน การที่หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลตาม
ความมุ่งหมายได้นั้น จำต้องมีปัจจัยหลาย ๆ ด้านมาเสริม การจัดครูเข้าสอน ตลอดจนการจัดหา
วัสดุอุปกรณ์ต่าง ๆ ขนาดของห้องเรียนต่อจำนวนนักเรียน ห้องสมุด การจัดทำตารางสอน ประมวล
การสอน โครงการสอน หนังสือต่าง ๆ แบบเรียน การให้บริการต่าง ๆ ฯลฯ ผู้บริหารจะต้อง
คอยสำรวจปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ของโรงเรียนอยู่เสมอว่า เหมาะสมกับการนำหลักสูตรมาปฏิบัติ
หรือไม่

การสอนของครู เป็นขั้นตอนที่สำคัญของหลักสูตร การพัฒนากระบวนการเรียน
การสอนเป็นหัวใจของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เพราะถึงแม้จะได้มีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรให้ดี

¹กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, คู่มือการอบรมวิทยากรในการใช้หลักสูตรประถม
ศึกษา พุทธศักราช 2521, หน้า 173-174. (อัครสำเนา).

อย่างไร แต่หากวิธีการสอนของครูยังไม่เปลี่ยนแปลงจากที่เคยปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ก็ต้องประสบความสำเร็จพอสมควรอย่างแน่นอน ครูจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการนำหลักสูตรไปใช้ ครูควรวางใจใส่ในการสอน การสอนให้สอดคล้องกับความมุ่งหมายของหลักสูตร การเลือกวิธีการสอนที่เหมาะสม ฯลฯ เหล่านี้เป็นปัจจัยที่จะชี้ชะตาของหลักสูตรทั้งสิ้น ผู้บริหารมีหน้าที่คอยให้ความรู้ ความสะดวก คำแนะนำและให้กำลังใจแก่ครู เพื่อให้การสอนของครูและการเรียนของเด็กบังเกิดความมุ่งหมายของหลักสูตรที่วางไว้²

4. การประเมินผล (Evaluation) หลังจากให้นำหลักสูตรไปใช้แล้ว ต้องมีการประเมินผลว่า การนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามความมุ่งหมายที่วางไว้หรือไม่ การประเมินผลหลักสูตรเป็นงานใหม่ มีขอบเขตกว้าง จะต้องทำการวิเคราะห์ตัวหลักสูตร วิเคราะห์ขั้นตอนการดำเนินการนำหลักสูตรไปใช้ วิเคราะห์สัมฤทธิ์ผลในการเรียนของนักเรียนและวิเคราะห์โครงการประเมินผลหลักสูตร³ เซเลอร์และอเล็กซานเดอร์ (Saylor and Alexander) ได้กล่าวถึงขอบเขตของการประเมินผลหลักสูตรไว้ ดังนี้

1. การประเมินผลจุดมุ่งหมายของโรงเรียน จุดมุ่งหมายของหลักสูตรและจุดมุ่งหมายของการสอน โดยประเมินว่ามีความเหมาะสม มีความเที่ยงตรง และครอบคลุมเพียงใด

¹ วิชัย ตันศิริ, "วิธีการสอนและความคิดรวบยอด," ประมวลพบบรรยายเกี่ยวกับ การพัฒนาหลักสูตร ชุดที่ 2 (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2519), หน้า 59.

² สมิตร์ คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, หน้า 132.

³ เรื่องเดียวกัน, หน้า 198.

2. การประเมินผลโปรแกรมทั้งหมดของโรงเรียน โดยประเมินว่ามีความครอบคลุม ใดเท่าใดต่อกัน การจัดลำดับก่อนหลังหรือไม่ ยึดโปรแกรมเป็นหลักในการจัดการศึกษาของโรงเรียน ซึ่งจะทำให้รู้ถึงข้อมูลเกี่ยวกับความต้องการของชุมชน การติดตามผลเรียน การตัดสินคุณภาพของผู้จบ การศึกษา

3. การประเมินโปรแกรมเฉพาะบางส่วน พิจารณาในลักษณะของการสร้างและการบรรลุดูตามจุดหมายของโปรแกรม

4. การประเมินผลการสอน พิจารณาในลักษณะการสร้างและการบรรลุดูตามจุดหมาย และจุดหมายเชิงพฤติกรรม

5. การประเมินผลโปรแกรมการประเมินผล¹

การประเมินผลหลักสูตร ควรกระทำสืบเนื่องกันโดยสม่ำเสมอ จะทำให้การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงหลักสูตร กระทำไต่จายและเกิดผลดี

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร

หลักสูตรเป็นสิ่งที่ควรได้รับการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ เพราะเมื่อสภาพการณ์ของสังคมและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลง บ่อยจำเป็นต้องจัดการศึกษาให้เหมาะสมกับสภาพสังคมและสิ่งแวดล้อมนั้น ๆ หลักสูตรเป็นหัวใจของการศึกษา เมื่อการศึกษาเปลี่ยนแปลง หลักสูตรก็ต้องเปลี่ยนด้วย กูด (Good) ได้ให้ความหมายของการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรว่า คือการเปลี่ยนแปลงหรือดัดแปลงหลักสูตร ให้แตกต่างไปจากเดิม เป็นการสร้างโอกาสทางการเรียนมาใหม่ โดยการเปลี่ยนแปลงแบบของหลักสูตร (Change in Design of Learning Opportunities)² และทาบา (Taba)

¹ Galen Saylor and William M. Alexander, Planning Curriculum for School, (New York: Holt Rinehart and Winston, 1974), p. 311.

² Carter V. Good, Dictionary of Education, (New York: McGraw-Hill Book Company, 1973), pp. 157-158.

กล่าวว่า การเปลี่ยนแปลงหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบหรือเปลี่ยนทั้งหมด ตั้งแต่ จุดมุ่งหมาย วิธีการ และการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจะมีผลกระทบกระเทือนทางด้านความคิด (Cognitive Aspect) และความรู้สึกนึกคิด (Function and Feeling) ของผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่าย¹

ในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร อาจเป็นการเปลี่ยนแปลงทั้งระบบโครงสร้าง เป็นการเปลี่ยนแปลงใหม่โดยยกของเก่าทิ้งไปหรือเลือกเอาเฉพาะส่วนที่ดีไว้ ส่วนการปรับปรุงหลักสูตร เป็นการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเพียงบางส่วน โดยไม่เปลี่ยนระบบหรือโครงสร้างของหลักสูตรเดิม² การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรพอจะกล่าวได้ว่ามีความหมายเหมือนกับการพัฒนาหลักสูตร เพราะคำว่า พัฒนา (Development) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงตามที่ต้องการและได้กำหนดทิศทางไว้³ สวัสดิ์ จงกล ได้ให้ความหมายของคำว่า พัฒนาหลักสูตรไว้ว่า การพัฒนาหลักสูตรนั้นเป็นกระบวนการพัฒนาการศึกษา ซึ่งครอบคลุมตั้งแต่ การพัฒนาหลักสูตร การพัฒนาวัสดุหลักสูตร อันได้แก่ แผนการสอน คู่มือครู บันทึกการสอน ฯลฯ การพัฒนาสื่อการเรียนการสอนมีอาทิ หนังสือเรียน หนังสืออ่านเพิ่มเติม หนังสือส่งเสริมการอ่าน ตำราอ้างอิงของครู เอกสารสิ่งพิมพ์ อุปกรณ์ที่เป็นเครื่องฉาย ฯลฯ การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนและกระบวนการประเมินผลการศึกษา⁴

¹ Taba, Curriculum Development: Theory and Practice, p. 454.

² Ibid., p. 554.

³ ทศยา สุวรรณชนู , "สังคมวิทยา จิตวิทยาและมานุษยวิทยา," สังคมศาสตร์ (กรุงเทพมหานคร : มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2518), หน้า 291.

⁴ สวัสดิ์ จงกล, "ก่อนที่หลักสูตร" : 20.

หลักทั่วไปในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ทาบา(Taba) ได้กล่าวถึง ลำดับขั้นในการพัฒนาหลักสูตรไว้ดังนี้คือ

- ขั้นที่ 1 วิเคราะห์ความต้องการ
- ขั้นที่ 2 กำหนดวัตถุประสงค์
- ขั้นที่ 3 เลือกเนื้อหาวิชา
- ขั้นที่ 4 จัดเนื้อหาวิชา
- ขั้นที่ 5 เลือกประสบการณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 6 จัดประสบการณ์การเรียนรู้ใหม่
- ขั้นที่ 7 กำหนดวิธีการประเมินผล

วิธีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรนั้น มีวิธีการอยู่หลายวิธี วิธีที่นิยมใช้มี 5 วิธีคือ

1. การเปลี่ยนแปลงจากระดับผู้บริหาร(The Administrative Approach) หรือการเปลี่ยนแปลงจากเบื้องบนมาสู่เบื้องล่าง กล่าวคือ การดำเนินการในการเปลี่ยนแปลงถูกกำหนดโดยผู้บริหารระดับสูง โดยที่ผู้ใช้ไม่มีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง
2. การเปลี่ยนแปลงจากเบื้องล่างสู่เบื้องบน(The Grass-Roots Approach) เป็นวิธีที่ใหญ่ใ้ผู้ใช้มีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็น ตักสินใจ วางแผนและดำเนินงาน
3. การเปลี่ยนแปลงโดยใช้วิธีสาธิต(The Demonstration Approach) เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรมีผลทำให้ครูรู้สึกไม่มั่นคง จึงใช้วิธีการสาธิตโดยให้ครูที่พร้อมที่จะเปลี่ยนแปลง เป็นผู้ปฏิบัติ เป็นตัวอย่าง

¹ Taba, Curriculum Development: Theory and Practice, p. 12.

4. การเปลี่ยนแปลงอย่างมีระบบ(Systemetic Approach) เป็นวิธีการที่มีกระบวนการ มีขั้นตอนที่เหมาะสม

5. การเปลี่ยนแปลงโดยใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติ(Action Research) เป็นวิธีการหนึ่งที่จะศึกษาและวิจัยหลักสูตร โดยมุ่งจะหาวิธีการส่งเสริมให้ผลของการวิจัยถูกนำไปปฏิบัติให้เกิดผลจริง¹

จากวิธีการดังกล่าวนี้ แต่ละวิธีการต่างก็มีทั้งผลดีและผลเสีย จึงควรพิจารณาให้รอบคอบว่าวิธีการใดจะเป็นวิธีการที่ก่อให้เกิดประโยชน์ในการเปลี่ยนแปลงมากที่สุด

บุคคลที่เกี่ยวข้องในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ควรได้รับความร่วมมือจากผู้เกี่ยวข้องของหลาย ๆ ฝ่าย สุจริต เพียรชอบ มีความเห็นว่า ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร ได้แก่ ครู ผู้เชี่ยวชาญในเนื้อหาแต่ละสาขาวิชา ผู้เชี่ยวชาญทางหลักสูตรหรือที่ปรึกษาทางหลักสูตร ผู้บริหาร เจ้าหน้าที่กระทรวงศึกษาธิการ ตัวแทนของประชาชน นักเรียนหรือผู้เรียน² และสุนทร สุนันทชัย เห็นว่า ในการจัดทำหลักสูตรนั้น ไม่สามารถให้ทุกคนเข้ามามีส่วนร่วมได้ ฉะนั้นจำเป็นต้องมีการคัดเลือกบุคคลต่อไปนี้ คือ ครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ นักจิตวิทยาการศึกษา นักวิชาการ และผู้เชี่ยวชาญในทฤษฎีหลักสูตร³ ส่วนโบซอง(Beauchamp) ได้กล่าวถึงผู้มีส่วนในการพัฒนาหลักสูตรว่า ควรประกอบด้วย

1. ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชา ผู้เชี่ยวชาญทั่วไปและผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร

¹ สมิตร์ คุณานุกร, หลักสูตรและการสอน, หน้า 222-240.

² สุจริต เพียรชอบ, "ผู้มีส่วนร่วมในการสร้างหลักสูตร," ประมวลบทความเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอนระดับมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2521), หน้า 21 - 23.

³ สุนทร สุนันทชัย, "งานสร้างหลักสูตรในบางประเทศ," มิตรครู 11(15 กรกฎาคม, 2512), หน้า 16 และ 47.

2. ผู้มีความเชี่ยวชาญในศาสตร์ต่าง ๆ เช่น นักวิจัยทางหลักสูตร ตัวแทนของครูผู้สอน
3. บุคลากรทางด้านวิชาชีพ ประกอบด้วยครูผู้สอน ศึกษานิเทศก์ ครูพิเศษและนักบริหาร
4. ตัวแทนของประชาชน
5. นักเรียน¹

จากแนวความคิดดังกล่าวในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ควรใช้บุคคลหลายฝ่ายเข้ามามีส่วนรวม เช่น ผู้เชี่ยวชาญด้านต่าง ๆ ผู้บริหาร ครู นักเรียน ตัวแทนประชาชน นักจิตวิทยาการศึกษา นักวิชาการ ฯลฯ ไม่ควรทำอยู่เฉพาะคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง ซึ่งจะทำให้เกิดช่องว่างระหว่างผู้จัดทำหลักสูตรกับผู้ใช้หลักสูตร และมักจะก่อให้เกิดแรงต่อต้านการเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ

ในปีการศึกษา 2521 ได้เริ่มใช้หลักสูตรประถมศึกษา และหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ซึ่งจะได้อธิบายถึงรายละเอียดของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ดังนี้

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ได้จัดระบบการเรียนการสอนให้เปิดกว้าง และให้โอกาสทุกคนเรียนได้ ให้สอดคล้องกับความถนัด ความสนใจและความสามารถ ฉะนั้นจึงจำเป็นต้องกำหนดหลักสูตร จุดหมาย โครงสร้างไว้ดังนี้²

หลักการ

1. เป็นหลักสูตรที่ให้การศึกษาทั่วไป อันเป็นพื้นฐานสำหรับการประกอบสัมมาชีพตาม

¹George A. Beauchamp, Curriculum Theory, 3d. ed. (Wilmette, Illinois: The Kagg Press, 1975), pp. 148-151.

²กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, แนวการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง) (กรุงเทพมหานคร: อมรินทร์การพิมพ์, 2521), บทนำ.

ความสามารถและความสนใจและเป็นหลักสูตรที่โรงเรียนสามารถจัดโปรแกรมการเรียนรู้ให้จบในตัวเองได้ หรือเป็นพื้นฐานสำหรับการศึกษาคือ

2. เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาบุคลิกภาพและเปิดโอกาสให้เด็กวัยรุ่นได้ค้นพบความสามารถ ความสนใจและความถนัดเฉพาะตน โดยผู้ใหญ่เรียนมีความรู้ทั้งวิชาสามัญและวิชาชีพที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ ความสนใจและความถนัดของแต่ละบุคคล

3. เป็นหลักสูตรที่สนองความต้องการของท้องถิ่นทางอาชีพ การจัดสอนวิชาชีพ จึงจำเป็นจะต้องสอดคล้องกับสภาพและความต้องการของท้องถิ่น

4. เป็นหลักสูตรที่เปิดโอกาสให้ผู้ใหญ่เรียนได้สามารถศึกษาหาความรู้และทักษะจากแหล่ง วิทยากรและสถานประกอบการต่าง ๆ ได้

จุดหมาย

1. เพื่อให้ผู้ใหญ่เรียนค้นพบและพัฒนาความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเอง
2. เพื่อให้มีนิสัยใฝ่หาความรู้ ทักษะ รู้จักคิดและวิเคราะห์อย่างมีระเบียบ วิธีการ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์
3. เพื่อให้มีทัศนคติที่ต่อสมาชิกทุกคน มีระเบียบวินัยในการทำงานทั้งใน ส่วนตนและหมู่คณะ มานะ พากเพียร อดทน ประหยัดและใช้เวลาให้เป็นประโยชน์
4. เพื่อให้มีความซื่อสัตย์ มีวินัยในตนเอง เคารพต่อกฎหมายและกติกาของสังคม รับผิดชอบตนเองและสังคม ตลอดจนส่งเสริมสร้างความเสมอภาคและความเป็นธรรมในสังคม
5. เพื่อให้รู้จักสิทธิและหน้าที่ รู้จักทำงานเป็นหมู่คณะ มีความสามัคคีและเสียสละ เพื่อส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหาด้วยสันติวิธีอย่างมีหลักการและเหตุผล
6. เพื่อให้มีความรู้และทักษะที่เป็นพื้นฐานเพียงพอแก่การนำไปปรับปรุงการดำรง ชีวิตทั้งส่วนตนและครอบครัว รวมทั้งการฝึกงานและการศึกษาเพิ่มเติม
7. เพื่อให้มีสุขภาพสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ และให้รู้จักส่งเสริมการสาธารณสุข ของชุมชน

8. เพื่อให้รักและผูกพันกับท้องถิ่นของตน ให้รู้จักบำรุงรักษาสภาพแวดล้อม เพื่อสร้างสรรคความเจริญให้แก่ท้องถิ่น ตลอดจนส่งเสริมศิลปวัฒนธรรมไทย

9. เพื่อปลูกฝังให้มีความเจริญในความเป็นไทย มีความจงรักภักดีต่อชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ ให้มีความรู้และเลื่อมใสในการปกครองตามระบอบประชาธิปไตย อันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ร่วมกันสร้างรักษาความปลอดภัยและความมั่นคงของประเทศชาติ

10. เพื่อส่งเสริมความเข้าใจอันดีของมนุษยชาติในการอยู่ร่วมกันอย่างสันติสุข

โครงสร้าง

โครงสร้างของหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ประกอบด้วยวิชาต่าง ๆ

5 กลุ่มคือ

1. กลุ่มวิชาภาษา
2. กลุ่มวิชาวิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์
3. กลุ่มวิชาสังคมศึกษา
4. กลุ่มวิชาพัฒนาบุคลิกภาพ
5. กลุ่มวิชาการงานและอาชีพ

ในแต่ละกลุ่มวิชา ประกอบด้วยรายวิชาต่าง ๆ ทั้งรายวิชาบังคับ ซึ่งทุกคนต้องเรียนเหมือนกันและรายวิชาเลือก ซึ่งเป็นความต้องการของแต่ละรายบุคคล

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

โครงสร้างหลักสูตร ม.ต้น 2521¹

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์ต่อปี					
	ม.1		ม.2		ม.3	
	บังคับ	เลือก (ไม่เกิน)	บังคับ	เลือก (ไม่เกิน)	บังคับ	เลือก (ไม่เกิน)
1. ภาษา						
ภาษาไทย	4	—	4	2	4	4
ภาษาต่างประเทศ	—	6	—	6	—	2
2. วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์						
วิทยาศาสตร์	4	—	4	—	4	—
คณิตศาสตร์	4	—	4	—	—	6
3. สังคมศึกษา	5	—	5	—	5	4
4. พัฒนาบุคลิกภาพ						
พลานามัย	3	2	3	2	3	4
ศิลปศึกษา	2	2	2	4	—	6
5. การงานและอาชีพ						
การงาน	4	—	4	—	4	—
อาชีพ	—	6	—	6	—	12
	26	6	26	6	20	12
	32		32		32	
กิจกรรม						
การแนะแนว สอนซ่อมเสริม	3		3		3	
รวมทั้งหมด	35		35		35	

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, แนวการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง), หน้า 121.

เกณฑ์การใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521

เวลาเรียน

ปีการศึกษาหนึ่ง ๆ แบ่งภาคเรียนออกเป็น 2 ภาค ภาคเรียนละ 20 สัปดาห์ โรงเรียนจะต้องเปิดเรียนสัปดาห์ละไม่น้อยกว่า 5 วัน วันละ 7 คาบ คาบละ 50 นาที รวมอย่างน้อย 35 คาบ โดยจัดให้เรียนตามหลักสูตรอย่างน้อยสัปดาห์ละ 32 คาบ ส่วนอีก 3 คาบ ให้ใช้ในการแนะแนว จัดกิจกรรม และสอนซ่อมเสริม หรือให้นักเรียนเรียนรายวิชาที่ไม่ผ่านและให้มีการสรุปผลการเรียน หรือทดสอบประจำภาคในสัปดาห์สุดท้ายของภาคเรียน และโรงเรียนอาจเปิดภาคฤดูร้อนได้อีกตามที่เห็นสมควร

หน่วยการเรียน

การกำหนดหน่วยการเรียนของรายวิชาต่าง ๆ ให้ถือเกณฑ์ดังนี้ วิชาใดที่เรียน 4 คาบต่อสัปดาห์ ในหนึ่งภาคเรียนมีค่าเป็น 2 หน่วยการเรียน วิชาใดที่นักเรียนเรียนจำนวนคาบมากกว่าหรือน้อยกว่า 4 คาบต่อสัปดาห์ในหนึ่งภาคเรียนก็มีจำนวนหน่วยการเรียนมากหรือน้อยตามสัดส่วนกันไป สำหรับภาคฤดูร้อนซึ่งมีเวลาเรียน 4 สัปดาห์ เวลาเรียนต่อสัปดาห์ของวิชาที่เปิดสอนในภาคฤดูร้อนนี้จะต้องเป็น 5 เท่าของภาคปกติ

วิชาบังคับและวิชาเลือก

ผู้เรียนจะต้องเรียนวิชาบังคับที่กำหนดไว้ในโครงสร้างของหลักสูตร รวม 72 หน่วยการเรียน และเรียนวิชาเลือกอย่างน้อย 24 หน่วยการเรียน สำหรับภาษาต่างประเทศ ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 และในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 นักเรียนจะเลือกเรียนภาษาต่างประเทศใดภาษาเดียว ในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 นักเรียนอาจเลือกเรียนภาษาต่างประเทศได้ 2 ภาษา นอกจากนี้ เป็นไปตามโครงสร้างของหลักสูตร

การประเมินผลการเรียน

หลักในการประเมินผลการเรียน¹

1. ให้สถานศึกษาเป็นผู้ประเมินผล ทัดสินและอนุมัติผลการเรียน
2. ให้ประเมินผลการเรียนเป็นรายวิชา
3. ให้ประเมินผลทั้งเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและเพื่อตัดสินผลการเรียน
4. ให้มีการตรวจสอบคุณภาพของการศึกษา

การให้ระดับผลการเรียน²

4	ดีมาก	หมายถึง	ผลการเรียนอยู่ในระดับสูงมาก
3	ดี	หมายถึง	ผลการเรียนอยู่ในระดับสูง
2	ปานกลาง	หมายถึง	ผลการเรียนอยู่ในระดับปานกลาง
1	ผ่าน	หมายถึง	ผลการเรียนผ่านตามเกณฑ์ขั้นต่ำ
0	ต่ำกว่าเกณฑ์	หมายถึง	ผลการเรียนต่ำกว่าเกณฑ์ขั้นต่ำที่กำหนด
ร	รอการตัดสิน	หมายถึง	ยังตัดสินผลการเรียนไม่ได้
มส	ไม่มีสิทธิ์สอบ	หมายถึง	ไม่มีสิทธิ์สอบปลายภาคเรียนหรือทุจริต
ฟ	เข้าฟัง	หมายถึง	เรียนโดยไม่ต้องการหน่วยการเรียน

เกณฑ์การจบหลักสูตร

1. ผู้เรียนต้องเรียนวิชาบังคับและวิชาเลือก ตามโครงสร้างของหลักสูตร ไม่น้อย

¹กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตร มัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง) (กรุงเทพมหานคร: จงเจริญการพิมพ์, 2521), หน้า 17-18.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 3.

กว่า 96 หน่วยการเรียนรู้

2. ต้องเข้าร่วมกิจกรรมที่ทางโรงเรียนจัดให้โดยใช้เวลาเข้าร่วมไม่ต่ำกว่า 80 % ของจำนวนเวลาในกิจกรรมนั้น

3. จากรายวิชาที่ต้องเรียน จำนวน 96 หน่วยการเรียนรู้ดังกล่าวนี้ นักเรียนต้องเรียนให้ไต่ระดับการเรียนรู้ "1" ขึ้นไป อย่างน้อยจำนวน 85 หน่วยการเรียนรู้และในจำนวน 85 หน่วยการเรียนรู้นี้ นักเรียนจะต้องได้หน่วยการเรียนรู้ของวิชาบังคับภาษาไทยและสังคมศึกษาให้ครบถ้วน

หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้

ในการนำหลักสูตรไปใช้ ซึ่งมีองค์ประกอบ 3 ชั้นตอน อันได้แก่ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพต่าง ๆ ภายในโรงเรียน และการสอนของครู ควรจะได้มีการเตรียมพร้อมในทุก ๆ ด้าน นับตั้งแต่เอกสารหลักสูตร การให้ความรู้แก่นำหลักสูตรไปใช้ อาคารสถานที่และเครื่องอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการใช้หลักสูตร ตลอดจนการจัดเตรียมบุคลากร โดยเฉพาะครูสอน ให้เข้าใจและเห็นความสำคัญของหลักสูตร เพราะการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรที่แท้จริงอยู่ที่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของผู้ใช้หลักสูตร หน่วยงานและบุคลากรที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ในเขตการศึกษา มี 3 ระดับ ได้แก่

1. ระดับหน่วยศึกษานิเทศก์
2. ระดับกลุ่มโรงเรียน
3. ระดับโรงเรียน

ระดับศึกษานิเทศก์ หน่วยงานที่รับผิดชอบโดยตรงเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปใช้ใน ระดับนี้ ก็คือ หน่วยศึกษานิเทศก์ และผู้นำหลักสูตรไปใช้ใน ระดับนี้ คือ ศึกษานิเทศก์ ซึ่งนับว่าเป็นบุคลากรทางการศึกษาที่สำคัญส่วนหนึ่งที่จะช่วยให้การใช้หลักสูตรประสบผลสำเร็จ ศึกษานิเทศก์ จำเป็นต้องมีความรู้ ความเข้าใจหลักสูตรให้กว้างขวางและลึกซึ้งยิ่งกว่าครู นอกเหนือจากการช่วยเหลือ

แนะนำ ชี้แจงแก่ครูโดยตรงแล้ว ศึกษานิเทศก์สามารถสนับสนุนให้ครูเป็นผู้นำทางวิชาการ ดำเนินการ
ประชุมเพื่อปฏิบัติการหรือแลกเปลี่ยนประสบการณ์และร่วมมือกันทำงานในระดับโรงเรียนหรือระดับอำเภอ
ระดับจังหวัดได้หากเกิดขัดแย้งในทางวิชาการและทางปฏิบัติ ศึกษานิเทศก์อาจทำหน้าที่เป็นผู้แสวงหา
คำตอบที่ทุกฝ่ายยอมรับและหาข้อยุติ อันเป็นแนวทางที่เหมาะสมสำหรับแต่ละโรงเรียนอีกด้วย

หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา เขตการศึกษา 9 ได้กำหนดงานและหน้าที่ของ
ศึกษานิเทศก์ไว้ดังนี้

งานของศึกษานิเทศก์

1. งานนิเทศติดตามผล
2. งานศึกษา ทดลอง วิจัย
3. งานนวัตกรรมและการผลิตสื่อ
4. งานประชุม อบรมสัมมนา
5. งานส่งเสริมวิชาการ

หน้าที่ของศึกษานิเทศก์

ศึกษานิเทศก์ มีหน้าที่ความรับผิดชอบดังต่อไปนี้คือ

1. พัฒนาหลักสูตรทุกระดับประเภทและจัดหลักสูตร ประมวลการสอน โครงการ
สอน แบบเรียน ฯลฯ ในสังกัดกรมสามัญศึกษาให้เหมาะสมกับท้องถิ่น
2. นิเทศ ตรวจสอบ ติดตามการใช้หลักสูตรและควบคุมมาตรฐานทางวิชาการ
ในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาภายในเขตการศึกษา
3. ดำเนินการศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยปัญหาเกี่ยวกับการศึกษาและการ
บริหารการศึกษา ส่งเสริมการใช้นวัตกรรมต่าง ๆ เพื่อพัฒนาการศึกษาและการเรียนการสอน

¹ สำนักงานศึกษาธิการเขต 9, หน่วยศึกษานิเทศก์, หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา
เขตการศึกษา 9, 2523, หน้า 7 - 8.

4. ดำเนินงานตามโครงการต่าง ๆ และประสานงานกับหน่วยศึกษานิเทศก์กรม
ศึกษานิเทศก์จังหวัด และหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อพัฒนาการศึกษา ในเขตการศึกษา¹

นอกจากนี้ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ ยังได้กำหนดหน้าที่ของศึกษานิเทศก์
ไว้ดังนี้

1. นิเทศการสอนและการบริหารงานวิชาการ หรือเป็นที่ปรึกษาทางวิชาการใน
สถานศึกษาที่อยู่ในเขตความรับผิดชอบ
2. ตรวจสอบและควบคุมสถานศึกษาในฐานะพนักงานเจ้าหน้าที่ตามที่กฎหมายระบุไว้
3. ศึกษาทดลอง วิจัย ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนทางวิชาการ ตลอดจน
การบริหารการศึกษา
4. พิจารณาและพัฒนาหลักสูตร แบบเรียน หนังสือประกอบการเรียน แบบการสอน
หรือแนะแนวการสอนให้สอดคล้องกับสภาพปัจจุบัน
5. จัดทำคู่มือครู เอกสารวิชาการ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอน
6. ปรับปรุง ส่งเสริมคุณภาพการเรียนการสอน และการบริหารการศึกษา โดยใช้
นวัตกรรมทางการศึกษาต่าง ๆ
7. จัดประชุม อบรม สัมมนาครู อาจารย์ หรือผู้บริหารการศึกษาเพื่อส่งเสริมงาน
ทางด้านวิชาการ
8. ประเมินผลงานทางด้านวิชาการ
9. เสนอแนะและให้คำปรึกษาทางวิชาการแก่กรมสามัญศึกษา
10. งานอื่นที่ได้รับมอบหมาย²

¹ สำนักงานศึกษาธิการเขต 9, ศึกษานิเทศก์, ศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ประจำ
เขตการศึกษา, (ม.ป.ป.), (อัครสาเนา).

² กรมสามัญศึกษา, ศึกษานิเทศก์, เอกสารการฝึกอบรมศึกษานิเทศก์ รุ่นที่ 18, 2521,
หน้า 15-19. (อัครสาเนา).

จะเห็นได้ว่า ศึกษานิเทศก์นั้นเป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้เป็นอย่างมาก หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผล ถ้าศึกษานิเทศก์ได้ติดตามผลการใช้หลักสูตร ระบุปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจาก ครูว่าครูมีปัญหาคืออะไร จะช่วยเหลือใดควยวิธีใด หรือเป็นผู้ประสานงานให้หน่วยงานระดับสูงขึ้นไป ได้รับทราบปัญหาต่าง ๆ จากครู เพื่อช่วยกันแก้ปัญหาต่อไป ทั้งนี้ในเรื่องของการใช้หลักสูตรมัธยม ศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ศึกษานิเทศก์ควรมีบทบาทดังนี้

1. บทบาทในการริเริ่มทางด้านวิชาการ เช่น ผลิตรายการเรียน ทดลองใช้ชุดการสอน จัดศูนย์การศึกษา ร่วมกับโรงเรียนจัดศูนย์การเรียน ฯลฯ
2. บทบาทในการแก้ปัญหาทางด้านวิชาการ อาจทำได้โดย เป็นวิทยากรบรรยาย ผลิต เอกสารประกอบการใช้หลักสูตร ทำตัวอย่างโครงการสอนรายวิชาต่าง ๆ ทำอุปกรณ์จำเป็น ฯลฯ
3. บทบาทในการควบคุมการเรียนการสอน ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่กำหนดเกณฑ์มาตรฐาน ด้านวิชาการ การเรียนการสอนและส่งเสริมให้โรงเรียนดำเนินการให้ได้มาตรฐาน กิจกรรมที่ ศึกษานิเทศก์ปฏิบัติได้เช่น เขียนจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมของบางวิชา ทำแบบทดสอบก่อนเรียน ทำ คู่มือและเอกสารชี้แจงการวัดผล ประชุมปฏิบัติการเพื่อทำข้อสอบมาตรฐาน ฯลฯ
4. บทบาทในการพัฒนาการสอนและส่งเสริมมาตรฐานของครู เช่น ประชุมครูเพื่อชี้แจง เกี่ยวกับหลักสูตร วิธีสอน จัดอบรมครู สัมภาษณ์ครูที่ได้รับการศึกษาหรืออบรมเพิ่มเติม ส่งเสริมการเรียนของนักเรียน เสนอแนะหลักสูตร กิจกรรมเลือก นำผลงานของนักเรียนไปเผยแพร่ ฯลฯ
5. บทบาทในการให้ความรู้และความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ ศึกษานิเทศก์มีหน้าที่ที่จะศึกษา หาความรู้ ความเคลื่อนไหวใหม่ ๆ เกี่ยวกับการเรียนการสอน แล้วรวบรวมเผยแพร่ให้กับโรงเรียน ต่าง ๆ
6. บทบาทในการประสานงานกับหน่วยงานอื่น ๆ เช่น ศูนย์เทคโนโลยี ศูนย์พัฒนาหลักสูตร ศูนย์พัฒนาหนังสือ สำนักงานทดสอบ ฯลฯ
7. บทบาทในการดำเนินงานตามนโยบายของกรม¹

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, "การนำหลักสูตรมัธยมศึกษาไปใช้," ประมวล บทความการนิเทศการศึกษา ปี 2521 (เอกสารลำดับที่ 44/2521), หน้า 410-413.

ระดับกลุ่มโรงเรียน การที่โรงเรียนต่าง ๆ จัดรวมเป็นกลุ่มเดียวกัน ทำให้ได้มีโอกาสช่วยเหลือกันในด้านงานบริหาร งานวิชาการและกิจกรรมอื่น ๆ ที่เหมาะสม อันจะเป็นส่วนหนึ่งในการปรับปรุงคุณภาพของการศึกษาให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ตามระเบียบของกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วย กลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา พ.ศ. 2522 ได้ระบุจุดประสงค์ไว้ดังนี้

1. เพื่อให้โรงเรียนในกลุ่มร่วมมือกันส่งเสริมวิชาการ หมายความว่า ให้โรงเรียนร่วมมือกันส่งเสริมการใช้หลักสูตร ในเรื่องสื่อการเรียน เช่น การเลือกหนังสือเรียน หนังสือกำหนดให้อ่าน การจัดทำรายชื่ออุปกรณ์การสอน จัดทำแนวการสอนประกอบหลักสูตร ฯลฯ หรือการอบรมในเรื่องที่จำเป็น เช่น โครงสร้าง จุดหมาย ขบวนการประเมินผลตามหลักสูตร ฯลฯ
2. เพื่อให้โรงเรียนในกลุ่มร่วมมือกันในการพัฒนา หมายความว่า ให้กลุ่มโรงเรียนควบคุมการพัฒนาการศึกษา เช่น ควบคุมข้อสอบให้อยู่ในมาตรฐานเดียวกันทุกโรงเรียน ฯลฯ ทั้งนี้เพื่อควบคุมคุณภาพการศึกษาให้ได้มาตรฐาน
3. เพื่อให้กลุ่มโรงเรียนร่วมมือกันติดตามการใช้หลักสูตร หมายความว่า ให้อภิปรายปัญหาเกี่ยวกับการนำหลักสูตรไปปฏิบัติตามประเภทของกลุ่มวิชา หรืออาจใช้ระบบหัวหน้าสาย หรืออาจจะไปติดตามพร้อมกับศึกษานิเทศก์ เมื่อออกนิเทศ¹

ดังนั้นในการพัฒนาทางวิชาการซึ่งเกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ กลุ่มโรงเรียนพึงมีวิธีการดังนี้

1. โครงการสอน ครูในกลุ่มช่วยกันจัดทำเพื่อใช้ภายในกลุ่ม
2. การสอนแต่ละกลุ่มโรงเรียน แต่ละสายวิชา มีอิสระในการพัฒนาการเรียนการสอน
3. การจัดทำสื่อการเรียนการสอน กลุ่มโรงเรียนพึงประชุมปฏิบัติการทำและพึงพิจารณาใช้สื่อการเรียนการสอนที่ร่วมกันจัดทำ

¹ กรมสามัญศึกษา, หน่วยศึกษานิเทศก์, กลไกการประสานงานกลุ่มโรงเรียน กรมสามัญศึกษา, 2520, หน้า 25. (เอกสารอัครสำเนา).

4. การวัดผลการศึกษา กลุ่มจะมีการตกลงกันในเรื่องกำหนดวันสอบ การจัดทำข้อสอบ การดำเนินงานทดสอบระหว่างภาคเรียนหรือปลายภาคเรียน และอื่น ๆ ตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการวัดผลการศึกษา ในระดับชั้นมัธยมศึกษา เพื่อให้การประเมินผล การควบคุม และส่งเสริมการศึกษาเป็นมาตรฐานเดียวกัน¹

จะเห็นได้ว่า การใช้หลักสูตรจะสัมฤทธิ์ผลหรือไม่ กลุ่มโรงเรียนมีส่วนร่วมในการนำหลักสูตรไปใช้เป็นอย่างมาก

ระดับโรงเรียน ในระดับโรงเรียน ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ได้แก่

ครูใหญ่ หรืออาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ หน้าที่ของครูใหญ่ในการใช้หลักสูตร มีดังนี้

1. ครูใหญ่ จะต้องทำความเข้าใจกับจุดหมาย หลักการและโครงสร้างของหลักสูตรใหม่อย่างถ่องแท้
2. ครูใหญ่ จะต้องกระตุ้นนำครูผู้ซึ่งเป็นตัวจักรสำคัญที่สุดในการนำหลักสูตรไปใช้
3. ครูใหญ่ จะต้องส่งเสริมและให้กำลังใจแก่ครู ด้วยวิธีการต่าง ๆ กัน
4. ครูใหญ่ ควรคำนึงอยู่เสมอว่า การบริหารที่ค้ำจุนคือ การบริการที่ดีให้แก่ครู จะช่วยให้ครูทุ่มเทความคิดและพลังเพื่อการสอน งานบริการที่ครูใหญ่ช่วยเหลือได้มาก เช่น

- 4.1 จัดหาวัสดุอุปกรณ์ที่จำเป็นให้
- 4.2 จัดหาหนังสือคู่มือ หนังสือคนควาให้
- 4.3 จัดสภาพแวดล้อมของโรงเรียนให้ดี

¹ กรมสามัญศึกษา, หน่วยงานพิเศษ, แนวการบริหารงานและกลุ่มโรงเรียนมัธยมศึกษา กรมสามัญศึกษา (ม.ป.ป.), หน้า 12-13.

5. ครูใหญ่ ควรใช้วิธีการประชุมครูให้เป็นประโยชน์ทางด้านวิชาการให้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้
6. ครูใหญ่ ควรปฏิบัติงานอย่างมีเป้าหมายและมีแผนปฏิบัติงานที่แน่นอน ควรมีทั้งแผนปฏิบัติงานระยะยาว 5 ปี และแผนปฏิบัติงานประจำปี
7. ครูใหญ่ ควรหาวิธีส่งเสริมความรู้แก่ครูด้วยวิธีต่าง ๆ เช่น
- 7.1 การไปสังเกตการณ์เรียนการสอนของโรงเรียนอื่นที่เห็นว่ามีผลงานดี
 - 7.2 การส่งครูเข้ารับการอบรมและติดตามผล
 - 7.3 การจัดให้มีการประชุมกลุ่ม หมายวิชา เป็นการภายใน
8. ครูใหญ่ ควรจะได้ไปเยี่ยมห้องเรียน และสังเกตการสอนเป็นครั้งคราว
9. ประชาสัมพันธ์กิจกรรมต่าง ๆ และผลงานให้โรงเรียน
10. ครูใหญ่ ควรส่งเสริมให้มีการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่เหมาะสมกับสภาพท้องถิ่น¹

ผู้อำนวยการฝ่ายวิชาการ ในการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารควรมุ่งเน้นงานด้านวิชาการเป็นสำคัญ เพื่อเป็นการเพิ่มพูนความรู้แก่ครูและก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางแนวความคิด การเรียนการสอน หรือแนวทางในการจัดการศึกษาใหม่ ๆ ถึงแม้ว่าครูใหญ่จะเป็นผู้รับผิดชอบสูงสุดในด้านวิชาการ แต่มักจะเป็นเพียงผู้กำหนดนโยบายทั่วไป ส่วนการปฏิบัติจริง ๆ แล้ว อาจารย์ใหญ่มักจะมอบอำนาจหน้าที่ในการดำเนินงานและบริหารงานทางวิชาการให้แก่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ

หน้าที่ของผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ฝ่ายวิชาการ มีดังนี้

1. ควบคุม ดูแลให้การเรียนการสอนเป็นไปโดยความเรียบร้อย ครูเข้าสอน

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, คู่มือการอบรมวิทยากรในการใช้หลักสูตรประถมศึกษา พุทธศักราช 2521 (ม.ป.ป.), หน้า 179-183.

หรือไม่ เต็มชั่วโมงหรือไม่ สอนจริง ๆ หรือไม่

2. ปรับปรุงงานวิชาการด้านต่าง ๆ ทั้งในแง่ปริมาณงานและคุณภาพ
3. ส่งเสริมสร้างความสะดวกต่าง ๆ ที่จะใช้ในการสอน เช่น ตำราเรียน

ตำราประกอบและอุปกรณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

4. ควบคุมคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียน
5. ประสานงานระหว่างครู-อาจารย์และผู้บริหารโรงเรียน
6. ชวชนิเทศการสอนและการทำงานของครู
7. จัดตารางสอน ตารางกิจกรรม ตารางสอบซ่อม ตารางสอบไล่ และ

สอบคัดเลือก

8. ตรวจสอบโครงการสอนและบันทึกการสอน การเก็บคะแนน การทดสอบและ

การวัดผล

9. ปรับปรุง แก้ไขหลักสูตรให้เป็นไปตามกาลสมัย และเหมาะสมกับความ

สะดวกที่โรงเรียนมี

10. เสนอความคิดเห็นความชอบของผู้ร่วมงานต่อผู้บริหารโรงเรียน
11. งานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

หัวหน้าหมวดวิชา หัวหน้าหมวดวิชาหรือหัวหน้าสายวิชาเป็นตำแหน่งที่มีความสำคัญในการบริหารอยู่ไม่น้อย เพราะทำหน้าที่เป็นผู้บริหารชั้นต้น รับผิดชอบควบคุมดูแลและแนะนำครูภายในหมวดของตน หลักสูตรจะมีประสิทธิภาพมากน้อยเพียงใดย่อมขึ้นอยู่กับหัวหน้าหมวดวิชาด้วย หัวหน้าหมวดวิชาที่มีหน้าที่ดังนี้คือ

1. ดำเนินการจัดทำประมวลการสอนในสายวิชาของตน

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, คู่มือผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา (กรุงเทพมหานคร: วัฒนาพานิช, 2519), หน้า 201.

2. คุณแลความสัมพันธ์กับทางวิชาการกับสายวิชาอื่น ๆ
3. คุณแลจัดทำตำราเรียน หรือหนังสือประกอบการเรียนการสอน
4. ช่วยเหลือแนะนำครูใหญ่ให้หาครูใหม่
5. กำหนดมาตรฐานและวิธีการประเมินผลการเรียนของนักเรียนในแผนก
6. นิเทศการสอนแก่ครูในสายวิชาของตน
7. เป็นตัวแทนของสายวิชาในการติดต่อกับแผนกอื่น ๆ¹

ครูผู้สอน ครูเป็นตัวจักรสำคัญยิ่งในการนำหลักสูตรไปใช้ หลักสูตรจะประสบผลสำเร็จไม่ได้ ถ้าครูไม่เห็นความสำคัญและไม่เข้าใจหลักสูตรเพียงพอ ดังนั้นครูควรได้ศึกษาบทบาทและหน้าที่ของตนให้แจ่มแจ้ง และนำไปปฏิบัติให้เหมาะสม กรมสามัญศึกษาได้กล่าวถึงหน้าที่ของครูผู้สอน ไว้ดังนี้

1. จัดทำโครงการสอนให้สมบูรณ์ มีความชัดเจนในเป้าประสงค์ มีเนื้อหาสมบูรณ์ และมีการประเมินผลและแก้ไขให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น
2. การเตรียมการสอน เตรียมการสอนให้เนื้อหาวิชาในหลักสูตร สมบูรณ์ โดยมีลำดับขั้นตอนตามหลักการ
3. การเตรียมอุปกรณ์ จัดหาอุปกรณ์ที่จะใช้ในบทเรียนนั้น ๆ ให้ตรงตามจุดประสงค์ อุปกรณ์นั้น ๆ หาง่ายและประหยัด สามารถแก้ไขดัดแปลงใช้ได้หลาย ๆ โอกาส
4. การสอน ดำเนินการสอนโดยวิธีการตามลำดับขั้น ศึกษาการใช้อุปกรณ์และใช้ใหญ่กับบทเรียน เหมาะสมกับเวลา และเก็บรักษาไว้ให้ดี มีการประเมินผลตามกระบวนการเรียนการสอนแต่ละบทเรียนอย่างมีหลักวิชา แลแก้ไขข้อบกพร่องด้านการเรียนการสอนอยู่เสมอ
5. การออกข้อสอบ มีการออกข้อสอบทั้งข้อทดสอบย่อยกลางภาคและปลายภาค อย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ของการวัดผล

¹ พันธุ์ หันนาคินทร์, หลักการบริหารโรงเรียน (พระนคร: โรงพิมพ์อักษรประเสริฐ, 2509), หน้า 66.

6. งานธุรการของขอสอบ ออกข้อสอบให้เสร็จทันและจัดพิมพ์ข้อสอบทันตามวันตามกำหนด ตรวจข้อสอบทันเวลาและละเอียดละเอียดในการตรวจ รักษาความลับของข้อสอบ จัดคะแนนใหญ่ถูกต้องตามขบวนการให้คะแนนหรือระดับคะแนน

7. เสียสละเวลาในการสอนซ่อมเสริมหรือทบทวน ตลอดจนให้งานเพิ่มเติม นอกเหนือเวลาราชการ เพื่อให้การเรียนการสอนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น หรือให้ทันตามหลักสูตร

8. ควบคุมชั้นเรียนให้เป็นที่เรียบร้อยเรียบร้อยอยู่เสมอและหาทางช่วยป้องกันแก้ไขปัญหาต่าง ๆ ที่จะเกิดจากความประพฤติกและเสริมสร้างทัศนคติที่ดีงามให้เพิ่มขึ้น

9. รักษาเวลาในการเข้าสอนและออกจากห้องเรียน

10. หาความรู้เพิ่มเติมอยู่เสมอ ๆ เพื่อความแม่นยำในวิชาที่สอนหรือเพื่อสร้างศรัทธาแก่ตนเอง

11. มีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีต่อผู้เกี่ยวข้อง เช่น มีน้ำใจ มีความจริงใจ มีอัธยาศัยที่ดีต่อกัน เสริมสร้างความสามัคคีและความสงบสุข ไม่ก่อให้เกิดความแตกฉาน

12. มีความคิดริเริ่มในการสร้างผลงานของตนให้ดียิ่งขึ้น หรือเสนอแนะวิธีที่ดีในการที่จะพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้ดียิ่ง ๆ ขึ้น

13. ตรวจงานเด็กและแก้ไขข้อผิดพลาดอยู่เสมอ ๆ

ดังนั้นตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 นี้ ครูจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทไปคือไม่ใช่เป็นแต่เพียงผู้สอนอย่างเดียว แต่จะต้องมีบทบาทเป็น

1. ผู้ปรึกษา ผู้สอนและ รู้จักสร้างแรงจูงใจให้กับนักเรียนได้เกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน

2. จัดเนื้อหาสาระให้สัมพันธ์กับชีวิตจริง ให้นักเรียนสามารถนำไปใช้ประโยชน์ใน

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, คู่มือการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา,

ชีวิตประจำวันได้

3. เปลี่ยนการสอนจากการบอกเล่า บรรยาย เป็นวิธีฝึกปฏิบัติให้นักเรียนสังเกต วิเคราะห์หาเหตุผล ใช้วิจารณญาณในการตัดสินใจ
4. ส่งเสริมให้นักเรียนค้นคว้าความรู้ด้วยตนเอง
5. ฝึกให้นักเรียนรู้จักทำงานเป็นกลุ่ม รู้จักรับฟังความเห็นของคนอื่นและสามารถ ร่วมงานกับผู้อื่นได้ดี

ครูส่งเสริมการสอน ครูส่งเสริมการสอน มีดังนี้

ก. ครูแนะแนว ครูแนะแนว"มีหน้าที่และความรับผิดชอบเกี่ยวกับงานแนะแนวของ โรงเรียนในด้านบริการรวบรวมข้อมูล บริการสนเทศ บริการให้คำปรึกษานักเรียนที่มีปัญหา เรื่อง การเรียนการสอน ปัญหาส่วนตัวและการเลือกอาชีพ บริการจัดวางตัวบุคคลและบริการติดตามผล ประเมินผลและวิจัย ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย"¹

ข. ครูห้องสมุดหรือ ครูบรรณารักษ์ มีหน้าที่"ปฏิบัติงานในฐานะบรรณารักษ์ห้องสมุด ซึ่งมีความรับผิดชอบงานบรรณารักษ์จัดหาคัดเลือกหนังสือ เขาห้องสมุดโดยให้สอดคล้องกับหลักสูตร และความรู้ทั่วไปของสถานศึกษา จัดทำเลขหมู่หนังสือ บัตรรายการ จัดกิจกรรม ส่งเสริมการใช้ ห้องสมุด และปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ได้รับมอบหมาย"²

ค. ครูทะเบียน ครูทะเบียน มีหน้าที่ความรับผิดชอบ"เกี่ยวกับงานทะเบียน วัตถุประสงค์ การศึกษา เช่น การลงทะเบียนการเรียน หลักสูตรการเรียน การสอน รับผิดชอบเกี่ยวกับการประเมินผลทั้งการประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียนการสอนและประเมินผล เพื่อตัดสินใจการศึกษา การเปลี่ยนแปลงระดับผลการเรียน การโอนผลการเรียนและการดำเนินการเกี่ยวกับการออกหลักฐานและการเรียน (ร.บ.1 และ ร.บ. 2 หรือแบบกรอกคะแนน ป.02/1 หรือ ส ศ.6 ข. ส ศ.6 ค) ของนักเรียน

¹กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, บัญชีรายละเอียดหน้าที่ความรับผิดชอบและลักษณะงานที่ปฏิบัติของครูฝ่ายส่งเสริมการเรียนการสอนสังกัดกรมสามัญศึกษา หน้า 8. (อัครสำเน).

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 7.

และปฏิบัติงานอื่นที่ได้รับมอบหมาย"¹

ง. ครูผู้วัดผล งานของเจ้าหน้าที่วัดผลหรือครูผู้วัดผล มีดังต่อไปนี้

1. ประเมินผลการศึกษา ค้นคว้า นโยบาย แผนงานและโครงการของหน่วยงานในองค์กร ตามระยะเวลาที่กำหนดไว้ในแผนและโครงการของโรงเรียนในรอบปี

2. รวบรวมผลการวิจัยของบุคคล หน่วยงาน องค์กรที่มีผลเกี่ยวข้องกับการบริหารของโรงเรียน

3. ทำการวิจัยเชิงปฏิบัติ (Action Research)

4. ให้คำแนะนำปรึกษาหารือเกี่ยวกับเทคนิคการประเมินผลและการวัดผล

5. ออกแบบการประเมินผลเพื่อใช้ประโยชน์ตามลักษณะของหน่วยงานที่ต้องการประเมินผลและวิจัย

6. ให้ความร่วมมือและประสานงานกับเจ้าหน้าที่ที่ทะเบียน ในการทำผลการเรียนให้นักเรียนทราบ

7. ร่วมมือกับครูจัดทำข้อสอบและสร้างธนาคารข้อสอบ

8. ดำเนินการวิเคราะห์ข้อสอบเพื่อปรับปรุงการวัดผลให้ครอบคลุม

9. รวบรวมข้อเสนอแนะและแนวความคิดเสนอต่อครูใหญ่²

ดังนั้นการนำหลักสูตรไปใช้ในโรงเรียนจะประสบผลสำเร็จเพียงใด ย่อมขึ้นอยู่กับผู้บริหาร ครู และศึกษานิเทศก์ ได้ร่วมมือกันเพื่อแก้ปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดจากการใช้หลักสูตรให้บรรลุผลไปได้

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมสามัญศึกษา, บัญชีรายละเอียดหน้าที่ความรับผิดชอบและลักษณะงานที่ปฏิบัติของครูฝ่ายส่งเสริมการเรียนการสอนสังกัดกรมสามัญศึกษา หน้า 5. (อัครสำเนา).

² ภิญโญ สาร, หลักบริหารการศึกษา (พระนคร: วัฒนาพานิช, 2514), หน้า 366-367.

จากรายงานการสัมมนาของกลุ่มประเทศเอเชียคือ อีฟกานีสถาน บังคลาเทศ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์และศรีลังกา เรื่อง Strategies and Procedures in Developing and Implementing Curriculum ณ ประเทศเกาหลี เมื่อเดือนสิงหาคม 2520 ได้กล่าวถึง การนำหลักสูตรไปใช้อย่างประสบความสำเร็จ ต้องกระทำดังนี้คือ

1. จัดกิจกรรมต่าง ๆ ของหลักสูตรใหม่ให้สอดคล้องกับความสนใจของแต่ละท้องถิ่นให้มากที่สุด
2. จัดสรรหน่วยบริหารงานและงบประมาณ
3. ผลิตเอกสารประกอบหลักสูตรชนิดต่าง ๆ ล่วงหน้าและให้มีจำนวนพอเพียง
4. ฝึกอบรมครูและวิทยากร เพื่อไปอบรมครูเกี่ยวกับการใช้หลักสูตรใหม่ในท้องถิ่นต่าง ๆ
5. แจกจ่ายเอกสารหลักสูตรไปตามท้องถิ่นต่าง ๆ
6. ติดตามผลการใช้หลักสูตรอย่างใกล้ชิด

ดังนั้นจะเห็นได้ว่า นอกจากตัวหลักสูตรแล้ว การนำหลักสูตรไปใช้ เป็นอีกขั้นตอนหนึ่งที่มีความสำคัญ ซึ่งจะต้องได้รับการเตรียมการตลอดจนการวางแผนอย่างรอบคอบและรัดกุม เพื่อให้หลักสูตรที่นำไปใช้นั้นเกิดสัมฤทธิ์ผลมากที่สุด

ปัญหาการใช้หลักสูตร

การเปลี่ยนแปลงหลักสูตรเป็นงานที่มีกระบวนการซับซ้อน ย่อมเกิดปัญหาในทุกขั้นตอนตั้งแต่การวางแผน การยกวาง ตลอดจนถึงการนำไปใช้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการนำหลักสูตรไปใช้ ย่อมมี

1

UNESCO, "Strategies and Procedures in Developing and Implementing Curriculum," Report of a Workshop (Seoul, 1-30 August 1977), (Bangkok: UNESCO, 1978), : 65.

ปัญหามากมาย ไม่ว่าจะเป็นปัญหาทางด้านการบริหารหลักสูตร การสอนของครู ความพร้อมในด้านต่าง ๆ เช่น งบประมาณ บุคลากร เป็นต้น สิ่งเหล่านี้ย่อมส่งผลให้เกิดปัญหาในการนำหลักสูตรไปใช้ทั้งสิ้น หลาย ๆ ประเทศยอมรับประสบปัญหาในการใช้หลักสูตรเช่นกัน ดังจะเห็นได้จากรายงานการสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรของกลุ่มประเทศในเอเชีย ซึ่งประกอบด้วยประเทศอินโดนีเซีย อิหร่าน ศรีลังกาและปากีสถาน ณ ประเทศปากีสถาน ระหว่างวันที่ 1-10 พฤศจิกายน 2518 ได้กล่าวถึงปัญหาการใช้หลักสูตรดังนี้¹

1. ปัญหาการขาดครูที่มีคุณสมบัติเหมาะสม ซึ่งจำแนกได้ดังนี้คือ

1.1 การขาดครูทุกท้องถิ่นในบางประเทศ

1.2 การขาดครูเฉพาะบางท้องถิ่น เช่น ตามชนบทหรือท้องถิ่นห่างไกล ปัญหานี้ประสบกับประเทศผู้เข้าสัมมนาทุกประเทศ นอกจากนี้บางประเทศจะขาดครูสตรีในท้องถิ่นห่างไกลด้วย

1.3 การขาดครูที่มีความสามารถเฉพาะวิชา เช่น วิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ และงานช่างเทคนิคต่าง ๆ

2. ปัญหาการไม่ยอมรับและไม่เปลี่ยนแปลงบทบาทการสอนของครูตามแนวหลักสูตรใหม่ เมื่อมีการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ทุกฝ่ายต่างก็ตั้งความหวังไว้ที่ครูว่า ครูต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทของตนเองในการสอนให้เป็นที่ไปตามแนวหลักสูตรใหม่ แต่ครูส่วนใหญ่หาได้ทำเช่นนั้นไม่ ทุก ๆ ประเทศจะประสบปัญหาทางด้านการไม่ยอมรับเปลี่ยนแปลงบทบาทของตน ทั้งนี้เนื่องมาจากครูเคยชินกับการสอนแบบวิธีเก่า ๆ มาเนาน การอบรมเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ก็ไม่ได้เน้นหรือให้ออกาสครูได้ฝึกเกี่ยวกับวิธีสอนที่จะนำไปใช้ ประกอบกับครูไม่เข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรใหม่คือพอ ครูจึงใช้วิธีสอนแบบเดิมที่เคยสอนมา

¹

UNESCO, "Co-operation in Curriculum Explorations," Report of a Workshop (Pakistan, 1-10 November, 1975) (Bangkok: UNESCO, 1976), : 28-34.

3. ปัญหาทางการจัดการอบรมครู แยกได้ 2 ประการดังนี้

3.1 ระยะเวลาในการอบรมสั้น กระชั้นหัน และส่วนใหญ่การอบรมมักจะจัดในระหว่างเปิดภาคการศึกษา ทำให้ดวงละเมิดเวลาสอนเด็ก

3.2 การอบรมเป็นแบบถ่ายทอด ทำให้ผู้รับการถ่ายทอดไม่ได้รับความรู้ความเข้าใจในเรื่องต่าง ๆ เกี่ยวกับหลักสูตรใหม่คือพอ

4. ศูนย์พัฒนาหลักสูตรไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่ของตน

ปัญหาที่ประเทศต่าง ๆ ประสบคือ ศูนย์พัฒนาหลักสูตรที่ตั้งขึ้นแต่เดิมมักเป็นหน่วยงานเล็ก ๆ และหน่วยงานที่ไม่ได้รับการเหลียวแลช่วยเหลือ ไม่ว่าจะเป็นทางคานงงบประมาณ หรือบุคลากรจากผู้บริหารระดับสูง จึงทำให้หน่วยงานนี้ปฏิบัติงานไม่ได้เต็มที่ ประกอบกับหน่วยงานนี้ไม่เข้าใจบทบาทหน้าที่รับผิดชอบของตนคือพอ จึงทำให้ขาดการประสานงานที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

นอกจากนี้ยังมีรายงานการสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรของกลุ่มประเทศในเอเชีย ซึ่งได้แก่ ประเทศ อินโดนีเซีย บังกลาเทศ อินเดีย อินโดนีเซีย มาเลเซีย ฟิลิปปินส์ และศรีลังกา ณ ประเทศเกาหลี ระหว่างวันที่ 1 - 30 ตุลาคม 2519 ได้กล่าวถึงปัญหาการใช้หลักสูตร ดังนี้¹

1. ขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้
2. ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูและผู้ที่เกี่ยวข้อง
3. การอบรมครูเกี่ยวกับหลักสูตรใหม่ขาดประสิทธิภาพ เนื่องจากระยะเวลาในการอบรมจำกัด ขาดงบประมาณและหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้องของขาดความรับผิดชอบ
4. ประเทศต่าง ๆ ประสบปัญหาขาดแคลนเอกสารหลักสูตร เนื่องจากขาดงบประมาณและการคมนาคมขนส่งไม่สะดวก นอกจากนี้บางประเทศยังประสบปัญหาต่าง ๆ ดังเช่น ครูไม่ใช่เอกสาร

¹ UNESCO, "Strategies and Procedures in Developing and Implementing Curriculum," Report of a Workshop (Seoul, 1-30 August, 1977), (Bangkok: UNESCO, 1978), : 66.

หลักสูตรประกอบการสอน ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบที่จะส่งเสริมให้ยูเรียนเกิดการเรียนรู้ เป็นต้น

5. ในบางประเทศจะประสบปัญหาเกี่ยวกับศูนย์พัฒนาหลักสูตรคือ ทางศูนย์ขาดการวางแผนที่ดีในการนำหลักสูตรไปใช้

สำหรับประเทศไทยก็ประสบปัญหาการใช้หลักสูตรเช่นกัน โดยเฉพาะปัญหาการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ซึ่งได้มีการติดตามผลการใช้หลักสูตรทุกปี นับตั้งแต่เริ่มประกาศใช้หลักสูตรเป็นต้นมา ดังจะเห็นได้จาก ผลของการประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในปีการศึกษา 2522 ของกรมสามัญศึกษา จากการสุ่มตัวอย่างโรงเรียนจำนวน 94 โรงเรียน จากโรงเรียนทั่วประเทศ ประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาปีที่ 2 เพื่อตรวจสอบว่านักเรียน มีสัมฤทธิ์ผล เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปตามความคาดหวังของหลักสูตรเพียงใด ผลของการศึกษาปรากฏว่า

1. ความพร้อม

1.1 สภาพความพร้อมของโรงเรียนในกลุ่มตัวอย่าง ปรากฏว่า สิ่งที่โรงเรียนมีไม่เพียงพอ จัดลำดับตามความรุนแรงของการขาดแคลนคือ หองปฏิบัติการวิชาชีพ โรงฝึกงาน วัสดุอุปกรณ์สำหรับฝึกงานและอาชีพ และวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนตามลำดับ

1.2 สภาพความพร้อมของครูผู้สอนรายวิชาต่าง ๆ โดยพิจารณาจากภาระงานการสอนต่อสัปดาห์ พบว่า ครูส่วนใหญ่มีจำนวนชั่วโมงสอนอยู่ระหว่าง 16-20 ชั่วโมง/สัปดาห์ ซึ่งถือว่าครูยังมีเวลาว่างสำหรับเตรียมกิจกรรมการสอนได้ประมาณ 15 ชั่วโมง/สัปดาห์

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, "การประเมินผลการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ในปีการศึกษา 2522," วารสารการวิจัยทางการศึกษา (มีนาคม 2523) :

1.3 ความพร้อมของนักเรียนก่อนเข้าเรียนตามหลักสูตรชั้น ม.2 พบว่า
นักเรียนมีพื้นฐานความรู้เดิมค่อนข้างต่ำในวิชาคณิตศาสตร์ และภาษาอังกฤษ

2. การนำหลักสูตรไปใช้

ครูในกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ มีความเห็นว่า สามารถปฏิบัติตามหลักสูตรในระดับปานกลาง โดยไม่มีปัญหาและอุปสรรคที่สำคัญคือ

2.1 ครูผู้สอนยังไม่เข้าใจความต้องการของหลักสูตร ไม่เข้าใจเรื่องจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมและยังติดการสอนแบบเดิม ไม่สามารถจัดกิจกรรมการเรียนการสอนได้ตามความต้องการของหลักสูตร

2.2 ไม่สามารถสนองความประสงค์ของหลักสูตรในเรื่องการสอนวิชาชีพได้ เพราะขาดสถานฝึกงานอาชีพ สถานประกอบการไม่ให้ความร่วมมือและค่าใช้จ่ายสูง

2.3 ขาดอุปกรณ์ในการจัดกิจกรรม

2.4 เนื้อหาในหลักสูตรกว้างและมีมาก แต่เวลาสำหรับจัดกิจกรรมมีน้อย

3. ความสัมฤทธิ์ผลของหลักสูตร

3.1 ข้อมูลจากการวัดความแบบทดสอบ พบว่า จำนวนร้อยละของนักเรียนที่สามารถเรียนรู้ได้ตั้งแต่ 60 % ของจำนวนจุดประสงค์ต่าง ๆ ของแต่ละวิชา ยังมีจำนวนนักเรียนส่วนน้อยที่มีผลสัมฤทธิ์ตามหลักสูตร จำนวนเฉลี่ยสูงสุดที่สุ่มนักเรียนเพียงร้อยละ 17.39 ที่สามารถบรรลุจุดประสงค์ได้ 60 % ของจุดประสงค์ทั้งหมด ในวิชาวิทยาศาสตร์ และจำนวนที่สุ่มมีนักเรียนเพียงร้อยละ 2.54 ที่สามารถบรรลุจุดประสงค์ได้ 60 % ของจุดประสงค์ทั้งหมดในวิชาภาษาอังกฤษ

3.2 ข้อมูลจากมาตราส่วนประมาณค่า ที่ได้กลุ่มประเมินจุดประสงค์ของแต่ละวิชาที่นักเรียนสามารถทำได้ โดยให้เกณฑ์ว่ามีนักเรียนร้อยละ 60 ทำจุดประสงค์นั้นได้ ปรากฏว่ามีจุดประสงค์จำนวนน้อยไม่ถึง 60 % ของจุดประสงค์ทั้งหมดที่นักเรียนสามารถทำได้ในแต่ละวิชา

3.3 ข้อมูลที่ได้จากความคิดเห็นของผู้บริหารและครูเกี่ยวกับคุณค่าของหลักสูตร ผู้บริหาร

และครูเห็นคว่าหลักสูตรนี้มีคุณค่าให้เกิดความเจริญงอกงามที่พึงประสงค์

นอกจากนี้ จากการติดตามผลและแนะนำการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น ในปีงบประมาณ 2523 ของกรมวิชาการ ซึ่งได้ตรวจเยี่ยมโรงเรียนทั้งหมด 84 แห่ง จาก 20 จังหวัด สรุปผลจากการติดตามผลได้ดังนี้

1. สภาพของโรงเรียนและการบริหารหลักสูตร

1.1 ความพร้อมด้านอาคารสถานที่ วัสดุอุปกรณ์ บุคลากร

โรงเรียนระดับจังหวัดและระดับอำเภอขนาดใหญ่มีความพร้อมด้านอาคารสถานที่มากกว่าโรงเรียนประเภทอื่น แม้บางแห่งจะใช้อาคารชั่วคราวเป็นอาคารเรียน เนื่องจากกำลังขยายอาคารถาวร แต่ก็มีห้องปฏิบัติการวิชาชีพ ห้องทดลองวิทยาศาสตร์ โรงฝึกงาน ฯลฯ โรงเรียนขนาดเล็กและโรงเรียนราษฎร์ขาดความพร้อมทางด้านอาคารเรียนมาก มักจะมีอาคารหลักเพียงหลังเดียว โรงเรียนต้องดัดแปลงใช้บ้านพักครู สนาม โต๊ะอาหารให้เป็นประโยชน์ในการเรียนการสอนและการปฏิบัติกิจกรรม

ด้านวัสดุอุปกรณ์ โรงเรียนส่วนใหญ่ โดยเฉพาะโรงเรียนขนาดเล็ก ประสบปัญหาเกี่ยวกับวัสดุอุปกรณ์ประกอบการสอนเกือบทุกวิชา อุปกรณ์สำหรับฝึกงานอาชีพมีแต่ยังไม่เพียงพอ อุปกรณ์เกษตรและกีฬาคุณภาพไม่ดีพอ บางแห่งมีอุปกรณ์ แต่ไม่อาจนำไปใช้ได้ เนื่องจากขาดอุปกรณ์ประกอบ

ด้านบุคลากร ถ้าพิจารณาอัตราส่วนระหว่างครูและนักเรียน โรงเรียนจะมีครูเพียงพอ แต่ถาพิจารณาตามความถนัด จะพบว่า โรงเรียนส่วนใหญ่มีปัญหาในการจัดครูเข้าสอนไม่ตรงตามความถนัด คือครูจะขาดในบางวิชา และเกินในบางวิชา

1.2 การจัดการเรียนการสอนตามแนวหลักสูตรใหม่

การจัดแผนการเรียน พบว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ระดับจังหวัดและอำเภอสามารถจัดแผนการเรียนได้ถึง 6-9 แผนการเรียน โรงเรียนขนาดกลางและขนาดเล็ก จัดแผนการเรียนได้ 2-6 แผนการเรียน

การเลือกแผนการเรียน โรงเรียนส่วนใหญ่จะประชุมผู้ปกครองและนักเรียนเพื่อเลือกแผนการเรียน โดยผู้คะแนนสอบคัดเลือกประกอบกัน แต่ก็มีโรงเรียนส่วนหนึ่งสอบคัดเลือกนักเรียนตามแผนการเรียน ตามลำดับความต้องการ โรงเรียนที่มีแผนการเรียนน้อย จะจัดนักเรียนเข้าตามแผนการเรียนเอง

การเปลี่ยนแผนการเรียน โรงเรียนที่ยอมให้นักเรียนเปลี่ยนแผนการเรียนได้ มักเป็นโรงเรียนที่เปิดแผนการเรียนกว้างขวาง และวิชาที่ขอเปลี่ยนนั้น โรงเรียนเห็นว่าเหมาะสมกับนักเรียนมากกว่าแผนที่นักเรียนเลือกไว้เดิม แต่ถ้าแผนที่เด็กขอเปลี่ยนใหม่เป็นแผนที่มีนักเรียนเรียนอยู่เต็มจำนวนแล้ว หรือแผนที่มีศิษย์ขอเปลี่ยนโรงเรียนไม่ได้เปิด เปิดไม่ได้ โรงเรียนจะไม่ยอมให้เปลี่ยนแผนการเรียน

1.3 การใช้แหล่งวิทยากร สถานประกอบการและสถานประกอบอาชีพอิสระ พบว่ายังมีโรงเรียนใดก็ตามอย่างจริงจัง เพราะมีอุปสรรคหลายประการ ทั้งทางสถานประกอบการและทางโรงเรียนเอง เท่าที่โรงเรียนจัดทำอยู่เป็นเพียงการส่งนักเรียนไปดูงานหรือฝึกงานในระยะสั้น ๆ เพื่อหาประสบการณ์ ไม่มีการนิยมนักเรียน

2. การจัดบริการแนะแนว การจัดบริการแนะแนวอย่างเป็นระบบ โดยมีบุคลากรแนะแนวรับผิดชอบเป็นสัดส่วนทำได้ เฉพาะโรงเรียนระดับจังหวัดและระดับอำเภอขนาดใหญ่เท่านั้น ครูแนะแนวขาดความรู้ทางด้านแนะแนว และต้องสอนวิชาสามัญ ซึ่งมีชั่วโมงสอนพอ ๆ กับครูอื่น ๆ

3. สื่อการเรียนการสอน เอกสารและคู่มือต่าง ๆ จากกรมวิชาการที่จัดส่งไปให้ ไม่เพียงพอ กับความต้องการ บางแห่งได้รับซ้ำ ไม่ทันใช้เตรียมการสอน บางวิชาไม่มีคู่มือครู ในด้านความเหมาะสม และถูกต้องของเนื้อหาในหนังสือเรียน เนื้อหาบางวิชายากเกินวัยของเด็ก บางวิชาไม่เรียงลำดับความต่อเนื่อง

4. การประเมินผลการเรียน การประเมินผลก่อนเรียนในรายวิชาต่าง ๆ และการประเมินผลเพื่อสอนซ่อมเสริมไม่ได้ปฏิบัติอย่างจริงจัง เนื่องจากครูไม่มีเวลาพอ ครูไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ของการสอนซ่อมเสริม การทำเอกสาร รบ. 1-ต. โรงเรียนมอบหมายให้ฝ่ายทะเบียนและวัดผลรับผิดชอบ แต่พบปัญหาในการปฏิบัติคือ โรงเรียนบางแห่งยังไม่ทราบระเบียบที่เปลี่ยนแปลงใหม่ บางแห่งยังไม่ได้

ทำเป็นปัจจุบัน เนื่องจากเข้าใจว่าจะรอไว้กรอกเมื่อนักเรียนจบ ม.3¹

หลักสูตรคือ มวลประสบการณ์ทางการศึกษาทั้งหลายที่จัดขึ้น เพื่อก่อให้เกิดการเรียนรู้ และพัฒนาการของเด็ก ส่วนใหญ่หมายถึงเรื่อง เอกสารหลักสูตร กระบวนการสอนของครู กระบวนการเรียนของเด็ก และการจัดกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน ทั้งนี้ หลักสูตรจึงต้องประกอบด้วย องค์ประกอบที่สำคัญ 4 ประการคือ ความมุ่งหมาย เนื้อหาวิชา การนำหลักสูตรไปใช้และการประเมินผล

ความมุ่งหมายของหลักสูตร ต้องมีความชัดเจนและสามารถนำไปปฏิบัติได้ เนื้อหาวิชาควร ให้เหมาะสมกับระดับชั้นเรียนและวัยของผู้เรียน สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงของปัจจุบัน การนำ หลักสูตรไปใช้ ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรมดังนี้คือ การแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน การจัดปัจจัยและสภาพ ต่าง ๆ ภายในโรงเรียน เพื่อให้หลักสูตรบรรลุถึงเป้าหมายและการสอนของครู ส่วนองค์ประกอบสุดท้าย ของหลักสูตรก็คือ การประเมินผล เพื่อที่จะให้ทราบว่า การนำหลักสูตรไปใช้เกิดผลตามความมุ่งหมายที่ วางไว้หรือไม่

หลักสูตรจะอยู่คงที่ไม่ได้ ต้องมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาตามการเปลี่ยนแปลงของสังคม และความก้าวหน้าทางวิทยาการ เทคโนโลยีใหม่ ๆ ในการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรจึงควรให้บุคลากรหลายฝ่าย เข้ามามีส่วนร่วมในการเปลี่ยนแปลง โดยอาศัยความรู้ วิชาการ และขั้นตอนอันเหมาะสม เมื่อหลักสูตรเปลี่ยน ไป จำเป็นต้องมีหน่วยงานและบุคลากรที่นำหลักสูตรไปใช้ ที่เห็นได้ชัดเจนคือหน่วยงานในระดับหน่วยศึกษานิเทศก์ บุคลากรทางการศึกษาในเขตการศึกษา ควรจะได้มีการแปลงหลักสูตรไปสู่การสอน เช่นการให้ความรู้ความ เข้าใจ แก่ผู้ที่จะนำหลักสูตรไปใช้โดยตรงคือครู การเผยแพร่เอกสารหลักสูตรต่าง ๆ หน่วยงานที่ต่อจากระดับ หน่วยศึกษานิเทศก์ ก็คือระดับกลุ่มโรงเรียน และระดับโรงเรียน ตามลำดับ ในการนำหลักสูตรไปใช้ ย่อมมีปัญหาในการใช้หลักสูตรทุกระดับหน่วยงาน โดยเฉพาะปัญหาที่เกิดขึ้นในระดับโรงเรียน เช่น ปัญหา

¹ กระทรวงศึกษาธิการ, กรมวิชาการ, สรุปการติดตามผลและแนะนำการใช้หลักสูตรมัธยมศึกษา ตอนต้น ปีงบประมาณ 2523, (อัคราเนนา).

การขาดแคลนครู สื่อการเรียน หลักสูตรและเอกสารหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และการประเมินผล ฯลฯ แม้แต่หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 ซึ่งเริ่มประกาศใช้ ในปีการศึกษา 2521 เป็นต้นมา ก็ยังประสบปัญหามากมายดังกล่าว

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย